

Grundbok i socialt arbete – fortsatt mustig och högst relevant

Jag, som många andra, kom i kontakt med antologin *Socialt arbete – en grundbok*, under socionomprogrammets första termin, av totalt sju. Läroboken har "vaggat in" tusentals färskas socionomstudenter i ämnet socialt arbete, alltsedan den första utgåvan kom för över 20 år sedan. Boken omfattar nära 400 sidor, 17 kapitel och 18 olika författare. Det minst sagt mustiga innehållet är strukturerat inom fyra större delar:

1. *Socialt arbete – uppkomst, utveckling och strukturella förutsättningar*
2. *Socialt arbete som praktik och yrkesfält*
3. *Relationer i socialt arbete och*
4. *Utmaningar inför framtiden och avslutning.*

Denna recension är på inget sätt heltäckande utan kommer bara göra några nedslag i nämnda fyra delar, alltså inte i vardera sjutton kapitel.

Fortsatt mustig och högst relevant för ämnet

Bokens första del placerar ämnet i ett historiskt sammanhang. **Anna Meeuwisse** och **Hans Swärd** tar sig an ämnets historik och presenterar flera inspirerande förgrundsgestalter (även i bildform). Författarna avslutar kapitel ett med att lyfta det kanske allra mest genomgripande dilemmat socionomer har att förhålla sig till i sin yrkespraktik, frågan om vi i första hand ska tjäna "samhället" eller "klienten"? Dilemmat sätter också tonen för kommande kapitel.

Meeuwisse & Swärd bekantar oss också med välfärdsmodeller och invändningar mot desamma. En invändning som redogörs för är kritiken om hur modell-tänket riskerar bortse från kvinnors förhållande till marknad, stat och familj. Som etiskt skräckexempel poppade här upp ett gammalt socialsekreterar-

minne. Jag hade som handläggare av ekonomiskt bistånd i uppgift att informera kvinnan framför mig om kommunens riktlinjer. Att hon, enligt dessa riktlinjer, måste ställa sin bebis i kö till förskola. Detta för att, så snart hennes bebis fyllt ett år och fått en omsorgsplats, inskolats och kvinnan själv då avkrävdes inskrivning vid Arbetsförmedlingen (för att utifrån det kunna bedömas göra allt hon kan *för att på sikt bli självförsörjande* och därmed kunna anses ha rätt till bistånd). Själv hade jag inte kommit som ny till Sverige utan haft privilegiet att välja hur länge jag ammat och när jag inskolat mina små hjärtan (barn) i förskolan. Jag minns att jag öppet ifrågasatte riktlinjerna i fråga under mötet med denna kvinna och sa att jag tyckte de verkade konstiga – efter att hon undrat hur hon då skulle göra med sin amning.

Kapitel tre handlar om socialt arbete som internationellt forskningsområde. **Sune Sunesson** utgår där från fem olika topiker (ämnesområden) för att beskriva kunskapsfältet. Kapitlet är mera hårdsmält än föregående två, även om uppgiften att redogöra för ämnet knappast kan ha varit lätt. Läsaren bjuds på ett informativt kapitel med många uppslag till fördjupning. Ett huvudbry uppstod dock för mig efter att ha läst meningen:

“Lars Inge Terum och Ivar Lodemel i Norge är typiska forskare inom fattigvårdsområdet”.

Dessa två *typiska fattigdomsforskare* åtföljs sedan av en presentation av ytterligare tio män som ägnat sig åt fattigdomsforskning. Avsnittet avrundas sedan med att tre kvinnliga fattigdomsforskare name-droppas inom en och samma mening. Här skulle en kritik kunna vara att den *typiska läsaren* i regel är en ung kvinna i början av ett socionomprogram.

Socialt arbete som praktik och yrkesfält

I antologins delnummer två lyckas **Marcus Knutagård** förklara tunga begrepp som aktörskap och organisationsmönster fint. I denna del ryms också ett kapitel av **Peter Dellgran**, som

avhandlar ämnet socionomer som *profession*. Det görs utifrån ett brett professionsteoretiskt perspektiv och grundläggande aspekter såsom handlingsutrymme beskrivs väl och problematiseras. Socionomers handlingsutrymme beskrivs som kärnan i det professionella sociala arbetet och Dellgran ger en trovärdig överblick av professionens dagsläge i Sverige.

Följande kapitel handlar om det faktum att socialt arbete oftast sker inom organisationer. **Tommy Lundström** och **Sune Sunesson** redogör för olika typer av organisering och hur de alltsedan 80-talet influerats av marknadskrafter. Författarna lyfter också hur vi inom det vi kallar socialt arbete fortfarande delar in människor i föreställda (men högst kännbara) kategorier om "värdiga" respektive "ovärdiga" fattiga.

Om relationer i socialt arbete

Thomas Johansson och **Marcus Herz** inleder antologins tredje del med att redogöra för mötens komplexitet. Författarna berör också professionella mötens socialpsykologi och ger intressanta exempel på hur denna typ av möten beskrivits i tidigare litteratur. Kapitlet är slående pedagogiskt upplagt och lyckas ta sig an både mänskliga möten generellt och mer specifikt i relation till socialt arbete. Passande nog kommer sedan ett kapitel om makt, där författarna ringar in högst påtagliga ingredienser i en socionoms arbete. **Hans Swärd** och **Bengt Starrin** förklarar viktiga begrepp som diskurser och paternalism och hur de anbelangar socialt arbete, både då och nu.

Efter en fin introduktion och in-vaggande till ämnet makt kommer vi sedan fram till **Tina Mattssons** briljanta kapitel om intersektionalitet. Mattsson bjuder med trygg hand in läsaren att bekanta sig med begreppet och perspektivet i fråga och kapitlet lämnar inga frågor efter sig om varför intersektionalitet skulle anbelanga socialt arbete.

Därefter bjuds på ett finstämt kapitel om etik. **Ingrid Sahlin**

utgår här främst från kommunal socialtjänst och socialsekreterares agerande och sätter fingret på olika dilemman i denna praktik. "Etikarbete" beskrivs inte bara som något som kräver reflektion och efterlevande av etiska riktlinjer, utan också som något vi själva behöver ta ansvar för i vår roll och identitet som socionomer. Sahlin låter Tidöavtalet statuera exempel på hur politiska krafter bidragit till, från både professionen och andra, höjda röster. **Anna Lundberg** använder tillika just Tidöavtalet för att redogöra för hur politik är med och påverkar socionomers arbete. Lundberg lyfter bland annat regeringens förslag om att låta socialtjänsten utföra migrationskontrollerande uppgifter. Här problematiseras socialsekreterares potentiella angiveri av papperslösa som något som skulle innebära inskränkningar i människors grundläggande sociala rättigheter. Återigen anses det för yrket genomsyrande dilemman mellan att ibland tvingas välja mellan att tjäna *samhället* eller *klienten*. Om samhället (rådande politik och/eller lagar) säger att socialsekreterare ska ange papperslösa – ska vi som socionomer då verkligen göra det? Här kan kapitel om etik vara hjälpsamma för att undvika hamna i "demokratins svarta hål".

Utmaningar inför framtiden och avslutning

I den avslutande fjärde delen behandlas det sociala arbetets utmaningar inför framtiden. Här ger författarna argument för och motiv till att utveckla det sociala arbetet i takt med samhällsutvecklingen. Det är en väldisponerad avslutande del där globalisering, klimatförändringar och andra "monster-skeenden" diskuteras i relation till ämnets framtida utmaningar och uppgifter. Sune Sunesson står för antologins allra sista, sjuttonde, kapitel som heter *Välkommen till ett yrke*. Kapitlet är fyllt till brädden med angelägna frågor socionomer kan behöva ställa sig inför, under och efter sitt arbete. Sunesson sammanfattar också boken med att återigen påpeka att det inte finns någon enhetlig definition av vad *socialt arbete* är.

Det är ett bra och tacksamt konstaterande att som färsk socionomstudent få till sig av en tungviktare inom ämnet (professor emeritus) och gärna tidigt. Inte minst för att slippa känna sig "dum i huvudet" och drabbas av ämnesförvirring. Antologin lyckas – kanske framför allt – med konsten att erbjuda läsaren en förståelse för *varför* socialt arbete behöver få fortsätta vara både komplext och svårfångat i sin "natur".

Socialt arbete – en grundbok utgör 2024 en fortsatt viktig aktant (se Marcus Hertz eminenta kapitel om aktörskap för vidare förklaring av begreppet aktant) i sammanhanget.

Läroboken hänger med i tiden och *skulle* samtidigt också kunna göras om till fyra grundböcker, baserat på vardera övergripande del; om ämnets uppkomst, en om ramförutsättningar, en om makt och en om framtida utmaningar. Gärna då med fler praktiska exempel och korta reportage med yrkesverksamma socionomer och aktiva forskare inom socialt arbete, som inspiration och uppslag.

Avslutningsvis vill jag tacka samtliga arton författare för mycket god läsning som jag är säker på inspirerar såväl studenter som gamla socionomer som mig till nya friska tag.

Mimmi Schröder, socionom med master i socialt arbete

Socialt arbete – en grundbok

Redaktörer: Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson och Marcus Knutagård

Natur & kultur 2024 (4:e upplagan)

SOCIALT ARBETE

EN GRUNDBOK

Under redaktion av Anna Meeuwisse
Sune Sunesson
Hans Swärd
Marcus Knutagård

FJÄRDE
UTGÅVAN

NATUR
& KULTUR